

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

De Ivstitia Et Ivre ceterisq[ue] Virtutibus Cardinalibus

Lessius, Leonardus

Antverpiæ, 1632

12 De modestia in motibus externis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72459](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72459)

magica, & pleraque astrologica, chiromantica, hydromantica, & similia ad prædictiones futurorum, vel patefactionem occulorum pertinentia: hæc enim propriissimè dicuntur *curiosa*: quia omnino superuacanea, plena superfluis curis, & vanis imaginationibus; de quibus Actor. 19. *Multi ex is, qui fuerant curiosa sectati, contulerunt libros, & combusserunt eos coram omnibus.* Vel materia est periculosa, utpote inductiua in peccatum: hoc modo lectio curiosa de rebus amatoriis potest esse peccatum mortiferum, ob probabile periculum consensus. Similiter visus & contactus curiosus. Vel est intellectui improporionata; ut sunt mysteria fidei, quæ si quis ingenio suo scrutari velit, & de illis iudicium ferre, erit mortifera curiositas: qualis est in hæreticis, qui nihil volunt credere, nisi priùs à se examinatum deprehenderint suis phantasiis conforme. Hanc curiositatem vitare monemur Ecclesiastici 3. *Altiora te ne quaeris, & fortiora te ne scrutatus fueris: nempe animo illa perfectè capiendi, aut de illis iudicandi, aut nimio studio aut conatu, sed quæ præcepit tibi Deus illa cogita semper, & in pluribus operibus eius ne fueris curiosus.* Et infra: *Multos quoque supplantauit suspicio eorum, & in vanitate derinuit sensus eorum,* id est, multi decepti sunt, & vani effecti, cum putarent se capere quæ non intelligebant. Græca hæc paulò aliter habent, sed sensus eodem redit. Huc etiam pertinet illud Prouerb. 25. *Qui scrutator est maiestatis, opprimetur à gloria; & illud Apostoli ad Romanos cap. 12. Non plus sapere quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem: & unicuique sicut Deus diuisit mensuram fidei.*

3. Ratione
mediorum.

Tertio, Ratione mediorum; ut si quis illicitis mediis notitiam aliquam parare velit: verbi gratia, arte notoria, vel magisterio dæmonis. Item si non possis scire nisi alterum ad malum inducas; ut si velis scire arcanum alteri commissum, vel quod ipse patefacere non potest, præsertim si iuramento prohibeatur. Si, ut ipse mira, alterum inducas ut magia vtatur, vel desideres, vel consentias ut vtatur, secus si tibi non placeat ipsum ista facere, nec possis impedire.

4. Ratione
finis.

Quarto, Ratione prauis finis; ut si intentione decipiendi, vel alicui notabiliter nocendi aliquid scire velis, quamuis propriè tunc non sit curiositas, nisi materialiter; quia non affectu sciendi quaeritur notitia, sed operandi.

5. Ratione
incommodi
coniuncti.

Quinto, Ratione incommodi connexi; ut si ita alicui studio minus vtili incumberet, ut ea quæ necessaria sunt ad salutem discere vel exequi prætermitteret; vel si cum scandalo aliorum studium aliquod tractaret.

Denique, Quocumque appetitus sciendi est illi causa committendi alicuius peccati mortiferi; quacumque ratione id fiat, est peccatum mortiferum.

85
Alterum
extremum
negligentia.

Alterum extremum est negligentia studiorum; quæ nihil est aliud quam voluntaria omisio discendi illius, quod discere vel scire tenetur; ut si quis negligat discere articulos fidei, & alia ad salutem necessaria: si Medicus, Aduocatus, Parochus, Episcopus, negligant ea discere, quæ suum cuiusque officium attingunt; si studiosus negligat sua studia.

Quale pec-
catum.

Est autem hæc negligentia per se, quatenus procedit ex tædio laboris, & defectu amoris ad cognitionem sibi congruentem, peccatum veniale; sæpè

tamen potest esse mortale ratione materiæ, nimirum si sub peccato mortali ad eam descendam, Iure diuino vel humano erat obstrictus, quod si solum sub veniali tenebatur, erit veniale.

DUBITATIO XII.

De Modestia in motibus externis.

D. Thomas q. 168.

Modestia, à modo scientiæ quid deceret hominem appellata est, teste D. Ambrosio libro 1. Offic. c. 18. vel à modo nostris motibus imponendo. Græci vocant *σωφροσύνην*, à Stoicis apud Ciceronem lib. 1. Offic. sic definitur: *Modestia est scientia earum rerum, quæ aguntur aut dicuntur loco suo collocandarum.* Dicunt esse scientiam, quia virtutes omnes scientias esse putant, eò quod prudentia est omnium bonarum actionum regula. Melius sic definitur: *Modestia est virtus, exterius motus & gestus corporis ex præscripto rectæ rationis temperans.* vel sic: *Est virtus decorum in externis motibus & gestibus seruans.*

Materia ergo huius virtutis est motus corporis & gestus exterior sensibus obuius; ut incessus, statio, sessio, motus capitis, contractio & explanatio vultus, membrorum iactatio, vox, risus, aspectus. Vnde Cicero lib. 1. Offic. *Ex oculorum obtutu, superciliorum aut contractione aut remissione, ex modestia, ex hilaritate, ex risu, ex locutione, ex reticentia, ex contentione vocis, & submissione, ex ceteris similibus facile indicabimus quid aptè eorum fiat, quid ab officio naturæque disceperet.*

Ratio est, Quia motus externi membrorum sunt liberi; ac proinde subiunt rationis ordinationi. id autem quod subest rationis ordinationi, cum rectè & præuè ordinari possit, est materia virtutis & vitij.

Forma verò quam huic materiæ modestia imponit, est congruentia ad personam spectatam tum absolute, tum in ordine ad eos, cum quibus, vel coram quibus agitur; & ad locum, tempus, & negotia, de quibus agitur.

Primum enim debent hi motus & gestus ita fieri, ut congruant personæ, cuius sunt. Decorum enim est, quod congruit naturæ rationali in eo, cui inest: seu quod secundum rectam rationem congruit ei, cui decorum dicitur. Vnde Ambrosius lib. 1. cap. 19. *Hoc est, inquit, pulchritudinem viuendi tenere, conuenientia cuique sexus & personæ reddere.* Debet etiam congruenter fieri ad alios; quia pro diuersitate personarum, quibuscum agitur, diuerso quoque modo tota conuersatio & ratio agendi est moderanda. Similiter pro diuersitate temporis & loci. Vnde Stoici modestiam in eo constituebant, ut omnia suis temporibus & locis agantur & dicantur: quod Cicero explicans, *Tanta, inquit, vis est & temporis & loci, ut si quis cum causam sit acturus, in iuvene aut in ambulacione secum ipse meditetur, non reprehendatur: at hoc idem si in conuiuio faciat, inhumanus videatur, in scientia temporis.*

Officium igitur huius virtutis est ista omnia sic moderari, ut congruant personæ tum in se considerata; tum ut habet ordinem & respectum ad circumstantes, ad locum, tempus, & negotium præsens.

Et quidem quod ad gressum, qualis esse debeat

beat in viro graui, docet luculentè Ambrosius l. 1. Offic. cap. 18. vbi inter cetera ait: *Est etiam gressus probabilis, in quo sit species auctoritatis, grauitatisque pondus, tranquillitatis vestigium; ita tamen si studium desit, atque affectatio: sed motus sit purus ac simplex, (nihil enim suatum placet) motum natura informet. Si quid sane in natura vitij est, industria emendet, ut ars desit, non desit correctio. quod postremum in ceteris externis formandis tanquam regula est adhibendum.*

Moderatio gressus.

Moderatio vocis.

De voce c. 19. sic ait: *Vox ipsa non remissa, non fracta, nihil femininum sonans, qualem multi grauitatis specie simulare consueverunt; sed formam quamdam & regulam, ac succum virilem referuans. Et infra: Ut molliculum & infractum, aut vocis sonum, aut gestum corporis non probet: ita neque agrestem aut rusticum. naturam imitemur, eius effigies formula disciplina, forma honestatis est.*

Moderatio orationis.

Oratio qualis esse debeat, siue in colloquijs, siue in tractatu seu concione, docet c. 22. his verbis: *In utroque seruandum ne sit aliqua perturbatio, sed tamquam mitis & placidus, beneuolentia plenus & gratia, sine vlla sermo ducatur contumelia: absit perimix in familiari sermone contentio. Et infra: Disceptatio sine ira, suauitas sine amaritudine, monitio sine asperitate, horitatio sine offensione. Et infra: qualis esse debeat oratio concionatoris: Oratio sit pura, simplex, dilucida, atque manifesta, plena grauitatis & ponderis, non affectata elegantia, sed non intermissa gratia. Vide plura apud eundem ad huius virtutis officium pertinentia.*

90 Ex quibus constat quanti hæc virtus sit momenti, utpote necessaria ad bonum nomen, ad proximi ædificationem, & ad amicitiam vitamque communem. Nam vt idem Ambrosius cap. 18. ait: *Habitus mentis in corporis statu cernitur. hinc homo cordis nostri absconditus, aut lenior, aut iactantior, aut turbidior: aut contra grauior, & constantior, & purior, & maturior æstimatur. Itaque vox quædam est animi, corporis motus. Idem insinuat illud Ecclesiastici 19. Ex visu cognoscitur vir, & ab occursum faciei cognoscitur sensatus. Denique in hac totum ferè externum decorum, & pulchritudo vitæ consistit.*

91 Potest à diuersis vitibus temperari.

Notandum tamen, hanc externam moderationem ex diuersarum virtutum affectu præstari posse, eaque ratione ad diuersas pertinere virtutes. Si enim externam modestiam præstes, vt talem te foris exhibeas, qualem te intus esse putas, pertinebit ad virtutem veritatis: sicut hypocritis est aliud foris simulare, aliud animo gerere. Si id facias vt te alijs commodum, & suauem in conuersatione exhibeas, erit officium amicitiae, seu affabilitatis; si vt reuerentiam rebus sacris habeas, erit officium religionis. Ratione tamen materiae semper dicitur modestia: ad quam etiam formaliter pertinebit, si fiat affectu congruentem, quam habet ad ipsam personam, cui inest, cum circumstantijs occurrentibus spectatam.

92 Virtus modestia opposita per excessum.

Contra hanc virtutem peccatur per excessum & defectum. Per excessum, cum plus agitur, quam præscriptum rationis habeat. Primò, Si externi motus vel gestus communem modum excedant, hoc vocatur vulgò *petulantia* vel *insolentia*. Secundò, Si alienum modum tibi non congruentem assumes; vt si Religiosus vtatur moribus aulicis, quò pertinet mollities quædam in voce, gressu, gestibus, quam D. Ambrosius sæpè reprehendit.

Tertiò, Si ficto animo modum aliquem assumes, quod est hypocritis. Ceterum in his non est peccatum morale, nisi ratione prauis finis, vel scandalali, vel alterius grauis nocementi.

Per defectum peccatur contra hanc virtutem, Per defectum ruditate & rusticitate: hæc per se non est peccatum nisi veniale; per accidens tamen mortale esse potest: v. g. ob scandalum vel offensionem, cum alij putant se tali ratione contemni.

D V B I T A T I O X I I I.

De Eutrapelia.

D. Thomas q. 168. art. 2. 3. 4.

93 Omnes motus gestusque externi vel ferio huius, vel ludij iocive causâ. Serio fieri dicuntur, cum non ad ludum vel iocum. *Ludus* proprie in factis, *iocus* in verbis est. Generatim tamen *ludi* nomine etiam *iocum* intelligimus: nam verbis quoque ludere dicimur, & ludere hominem, & in hominem.

Si serio agantur, eorum moderatio ad virtutem, quæ communi nomine dicitur *modestia*, pertinet. Si ludi causâ, moderatio quidem ad modestiam pertinet; tamen vt sit distinctio inter hanc modestiam, quæ est in ludicris, & illam, quæ in serijs, hæc proprio nomine vocari solet *eutrapelia*, & qui ea præditi, *ευτραπελος*, quali *ευτροπος*, (vt Aristoteles lib. 4. Ethic. cap. 3. ait) id est, flexibili ac verlatili ingenio: quia dicta & facta quædam, dextrè ad recreationem animi conuertere norunt. Est igitur eutrapelia species modestiæ. Vnde definiti potest, vt sit *modestia in ludicris*: vel hoc modo: *Eutrapelia* est virtus quæ ludis & iocis rationis modum imponit: vel sic; quæ in ludicris decorum seruat. aliter hoc nomine vitur Apostolus ad Ephel. 5. nimirum pro scurrilitate. facilis enim in iocis ad scurrilitatem lapsus.

Moderatio eorum qua serio aguntur.

Itaque materia huius virtutis sunt *actiones ludicrae*, siue in factis, siue in dictis sitæ: sunt enim istæ actiones liberæ, vt constat, & per se non illicitæ, sed indifferentes; ac proinde capaces ordinis recti vel prauis, à ratione imponendi, in quo ratio virtutis & vitij consistit. Quòd autem etiam viris grauibus tales actiones interdum illicitæ non sint, patet: quia sicut corpus fatigatur corporali labore, propter consumptionem spirituum, & membrorum exsiccationem; ita anima rebus serijs intenta fatigatur labore spiritali. cogitando enim attentè, consumuntur spiritus animales, quibus ipsa vitur ad functiones, non quidem ipsius per se intellectus, sed phantasie, à quibus omnis functio intellectus dependet. Ipsum quoque cerebrum incalescit & exsiccatur. vnde sicut corpus eget quiete ad refectionem spirituum, & virium instaurationem: ita etiam anima sua quiete opus habet: quies autem animæ propria est ludus & iocus, quia in his non laborat, cum magnam attentionem non requirant, & voluptate quadam sensus internos afficiant: & interea dum animus ita recreatur, natura nouos spiritus suppediat, & organa ad temperiem priorem reducit. Hinc Cicero libro 1. Officior. *Ludo*, inquit, & ioca vit illo quidem licet, sed sicut summo & quiete, tum cum grauibus serijsque rebus satisfecerimus. Vnde sequitur, eos, qui grauibus studijs, & rebus spiritali-

94 Materia eutrapelia.